

SOSYAL BECERİLER VE PROGRAM DIŞI ETKİNLİKLER BAĞLAMINDA GÖRME ENGELLİ YÜKSEKÖĞRENİM GENÇLİĞİ VE BU GENÇLİĞİN ÜNİVERSİTELERDE KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR "Bir Durum Saptaması"

Dr. Güzln Binatlı BÜYÜKKURT*

GİRİŐ

Problem

Gençlik, biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak bir gelişme ve olgunlaşma çağıdır (Gökçe, 1976).

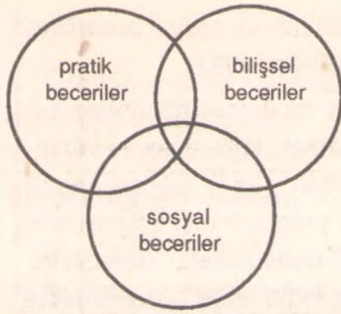
Üniversite gençliğinin öğrenim yaşantıları boyunca kampus hayatında bazı sorunlarla karşılaştıkları yapılan çalışmalarla dile getirilmektedir (Paykoç-Aksu 1986, Dündar, 1985: 234 Solar, 1985: 251).

Bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan gençlik döneminde karşılaőacağı sorunların en aza indirgenmesi büyük önem taşımaktadır. Birey, böylelikle biyolojik ve sosyal gelişimini en iyi biçimde tamamlayabilecektir.

Genci yeterliliğe ve mükemmelliğe doğru götürmede beceriler büyük önem taşımaktadır. Çünkü becerili bir insan, doğuőtan getirdiği görüő, duyarlık, güç yeteneklerine çaba, dikkat ve diğer kaynakları katma ile hedeflerini etkili olarak başarır. Singleton (1983: 292), becerileri pratik, bilişsel ve sosyal olmak üzere üç grupta toplanmıştır. Bir sosyal beceri, bir edimin gözleminden çıkarılan varsayılı (hypothetical) yapıdır. Bu tür beceriler, toplumu birarada tutan, yapıőtırıcı özellik taşımaktadır. Aynı zamanda bu beceriler, bilginin karşılıklı değişimini içeren özü oluőtururlar. Sosyal becerilerin anahtar özellikler olmaları, kişisel yapıları kurmaları bu becerilerin geliştirilmelerini gerekli kılmaktadır. Singleton (1983)'a göre öğrencinin eğitiminin amacı, üç beceri alanının (pratik, bilişsel ve sosyal) örtüőmesinin derecesini en üst düzeye çıkarmaktır. Bilişsel beceriler, yazılı ve sözlü sınavlarla, pratik beceriler pratik testlerle, kişiye özgü (interpersonal) beceriler içinde bulunulan durum bağlamında özne olarak yargılanmaktadır. Üniversite öğrencilerinin yeterlilik ve mükemmelliğe doğru gelişebilmeleri için bu üç becerinin bütünlüşmesi gerekmektedir (Şekil: 1).

ÖĞrencilerin becerilerini geliőtirmelerine hobileri de kaynaklık edebilir.

* ODTÜ ÖĞretim Elemanı.



Şekil 1. Beceri Bütünleşmesi

öneme sahiptir. Üniversitelerdeki kulüpler ya da topluluklar, oyun takımları, yarışmalar diğer program dışı etkinlikler yaşamsal enerjiyi daha fazla yönetmektedir. Bu etkinliklerin kurumdan kuruma farklı biçimde desteklendiği de görülmektedir.

Üniversite gençliği içindeki görme engelli öğrencilerin biyolojik, psiko-sosyal gereksinimleri görenlerden farklı değildir. Bu nedenle eğitim amaçlarında bir farklılık beklenmemelidir. Ancak eğitim ortamlarının görme engelli öğrencilerin özelliklerine uygun olarak hazırlanması gerekmektedir (Özsoy, 1978).

Whitworth (1993: 132) "paylaşılan sorumluluk (shared responsibility)" kavramı ile özel eğitimin, eğitimin ayrı, ayrılmış bir dalı olmadığını vurgulamaktadır. Yetişkinler dünyasına girmek için engelli öğrencileri eğitime ve onları hayata hazırlama sadece özel eğitimcilerin değil, herkesin sorumluluğundadır. Whitworth (1993)'in üzerinde durduğu bir başka kavram ise "geçiş"tir. Bu kavram, engelli çocukların okuldan yetişkin dünyasına başarılı hareketini anlatmaktadır. Bu, bağımsız yaşama, ikinci eğitim sonrası iş, boş vakit becerileri gibi alanları içermektedir. Eğitim çocukları okul sonrası hayata hazırlamalıdır. Bunun için bu öğrencilere öncelikle bilgi ve beceriler kazandırılmalıdır. Her ne kadar "geçiş" özel eğitimde yeni bir kavram değilse de bu kavrama ilginin artması yenidir.

Çocukların çoğunun görme duygusu ile çevrelerinde gözlemler yaparak bilgi sahibi oldukları bilinir. Görme engelli çocuklar, sözel olmayan davranışları yorumlamada güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu çocukların sınırlı sosyal iletişim ve hareketlilikle birleştirilen sorunları nedeniyle arkadaşları ile etkileşimleri de sınırlı olmaktadır. (Skellenger, Hill and Hill: 1992) Çocuklar ilk yıllarda ev ve aile dışında, arkadaşları ile güçlü ilişkiler kurduklarında onların hayatlarının güçlü ve doğal temeli de oluşmuş olacaktır. Bu nedenle

Çeşitli hobilere sahip gençler, bedenlerini, zekalarını, çevrelerini ve insan ilişkilerini geliştirebileceklerdir. Böylelikle gençler, kendilerini "farklı" hisetmeye başlayacaklar ve başkalarıyla beraberlik duyguları yaşayacaklardır.

Gençlere bu duyguları program dışı etkinlikler çok fazla yaşatmaktadır. Genellikle öğretmenlerin gözünde bu etkinlikler "ek (extra)" olurken öğrencilerin gözünde birincil

1986'dan bu yana görme engelli genç çocukların yeterlik ve sosyal becerilerini geliştirmeye dikkatin artmış olduğu söylenebilir (Erwin, 1993).

Birey, bütün yaratma gücü ve yetenekleri ile toplumun bölünmez bir bütünü olduğundan bu gücü toplum yararına yöneltmek, kullanmak ve verimli kılmak görevi de toplumun kurumlarına aittir (Orhan, 1981). Görme engelli yükseköğrenim gençliğinin varolan gizilgüçlerini program dışı etkinliklerle değerlendirmek, onların sosyal becerilerini geliştirmek, üniversite yaşantılarında karşılaştıkları sorunları en aza indirmekte üniversitelere büyük görevler düşmektedir.

Bu çalışmanın amacı da program dışı etkinlikler ve sosyal becerilerin geliştirilmesi bağlamında üniversitelerde öğrenim gören görme engelli öğrencilerin durumlarını ve üniversite ortamında karşılaştıkları sorunları saptamak, bu sorunlara çözümler önermektir. Araştırma betimsel bir araştırma özelliği taşımaktadır.

Sayıtlılar:

1990-1993 yılları arasında üniversitelerin çeşitli fakültelerini kazanan görme engelli öğrenci sayılarına ilişkin ÖSYM verileri doğrudur.

- Görme engelli öğrencilerin "Öğrenci Bilgi Formu"ndaki sorulara verdikleri yanıtlar doğrudur.

- Üniversitelere girişte gören akranlarının bilişsel alan becerilerine göre görme engelli öğrenciler de sahiptir.

Sınırlamalar:

Araştırma

- Ankara'daki (ODTÜ, A.Ü. HÜ, GÜ) ve İstanbul'daki (BÜ, İÜ, MÜ) üniversitelerde kayıtlı görme engelli üniversite öğrencilerinden toplanan verilerle,

- 1990 yılı ile 1993 yılları arasında yapılan ÖSYM sınavlarında başarılı olan görme engelli öğrenciler ile,

- birden fazla engeli olmayan öğrencilerle,

- Üniversitelerin 4 yıllık fakültelerini kazanan görme engelli öğrencileri ile (üniversitelere bağlı Yüksekokulları kazanan, sözel sınavla üniversitelere giren görme engelli öğrenciler örnekleme dahil edilmemiştir),

- ÖSYM ve üniversitelerden toplanan verilerle.

- Üniversitelerin Ankara ve İstanbul il sınırları içindeki fakülteleri ile sınırlıdır.

Tanım

Görme engelli: Çalışmada görmeyenler ve az görenler "görme engelli" terimi ile ifade edilmiştir.

Araştırmanın Önemi:

Bugüne dek yapılan araştırmalar gözden geçirilmiş, sosyal becerilerin geliştirilmesi ve program dışı etkinlikler bağlamında görme engelli üniversite öğrencilerinin durumlarını saptamaya yönelik çalışmalar bulunmadığı görülmüştür. Araştırma lisans düzeyinde, sosyal beceriler ve program dışı etkinlikler bağlamında görme engelli öğrenilerin durumlarını ve üniversite ortamında karşılaştıkları sorunları saptamaya yönelik bir çalışma olması bakımından önem taşımaktadır.

YÖNTEM

Evren: Araştırmanın evrenini, 1993-1994 Öğretim yılında üniversitelerde öğrenim görmekte olan görme engelli üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Örnekleme: Araştırmanın örneklemini 1993-1994 öğretim yılında İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerde öğrenim görmekte olan görme engelli üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. 1990-1993 yılları arasında ÖSYM sınavını kazanıp örnekleme dahil üniversitelerin dört yıllık (lisans) bölümlerine giren görme engelli öğrencilerin mevcudu 152'dir. Öğrencilerin kayıt dondurmaları, başarısızlık ve devamsızlık nedeniyle kayıtlarının silinmesi, ev adresleri saptanıp evlere gönderilen anketler her öğrencinin cevap vermemesi gibi nedenlerle 67 görme engelli öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmanı örneklemini 67 görme engelli öğrenci oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması:

Araştırmada, örnekleme oluşturan öğrencilerden veriler, Paykoç ve Aksu (1986)'nın geliştirdikleri "Öğrenci Bilgi Formu" ile toplanmıştır.

Bu öğrenci bilgi formu Mayıs 1993'te ODTÜ'de görme engelli öğrencilere uygulanmış, araçta gerekli değişikliklere gidilmiş, bazı sorular ve şıklar çıkarılmıştır. Veriler, 36 sorudan oluşan araçla toplanmıştır.

Verileri toplama süreci, 1993-1994 öğretim yılının 1. dönemi olarak düşünülmüş planlanmıştır. Görme engelli öğrencilerin üniversite ortamına

uyum sağladıkları varsayılarak veriler, 1993-1994 öğretim yılının 1. Dönemi sonunda "Aralık 1993"te toplanmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

"Öğrenci Bilgi Formu" ile elde edilen verilerin çözümlemesinde SPSS program paketi (statistical Package for Social Sciences) kullanılmıştır. Veri çözümlemeleri ODTÜ Bilgi İşlem Merkezinde yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde veri çözümlemeleri sonucunda elde edilen bulguların tablolarından (35 tablo Bkz. Büyükkurt, 1994) sadece sosyal etkinliklerle ilgili olanları verilmiştir.

Üniversitedeki kollara ya da Kulüplere Katılma

Tablo 1. Üniversitedeki kollara ya da kulüplere katılma (%)

Kollar	Cevapsız	Katılıyor	Katılmıyor	Habersiz
Tiyatro	20.9	3.0	61.2	14.9
Klasik Gitar	20.9	6.0	52.2	20.9
Türk Sanat Müziği	17.9	13.4	30.7	17.9
Havacılık	23.9	1.5	41.8	32.3
Satranç	22.4	6.0	47.8	23.9
Hafif Müzik	22.4	4.5	47.8	25.4
Çok Sesli Halk müziği	23.9	1.5	47.3	26.9
Rock Müziği	23.9	1.5	43.3	31.3
Fotoğrafçılık	23.9	1.5	49.3	25.4
Diğer				

Tablo 1'de ise öğrencilerin üniversitedeki kollara ya da kulüplere katılma yüzdeleri görülmektedir. Öğrencilerin çoğunluğunun bu tür etkinliklere katılmadıkları, bir çoğunun habersiz olduğu, bir kısmının ise soruyu cevapsız bıraktığı görülmektedir.

Sosyal Etkinliklere Katılma

Tablo: 2 Sosyal etkinliklere katılma derecesi % olarak

	Sıklık	%
Cevapsız	4	6.0
Çok katılıyorum	4	6.0
Oldukça	13	19.4
Biraz	21	31.3
Hiç	17	25.4
Habersiz	8	11.9
Toplam	67	100.0

Tablo 2'de sosyal etkinliklerle öğrencilerin % 31.3'ünün biraz katıldığı, % 25.4'ünün hiç katılmadığı görülmektedir. Çok katılanları ise örneklemin % 6.0'sını oluşturmaktadır.

Sosyal Etkinliklere "Katılmama" Nedeni

Tablo 3. Sosyal etkinliklere katılmama nedeni (%)

	Sıklık	%
Cevapsız	19	28.4
Ders yoğunluğu	9	13.4
Alışkanlık Olmaması	4	6.0
Habersizlik	18	25.9
Çalışma yetersizliği	7	10.4
İlgisizlik	5	7.5
Diğer	5	7.5
	67	100.0

Tablo: 3'de sosyal etkinliklere katılmama nedeni olarak öğrencilerin % 28.4'ü soruyu cevapsız bırakmış, % 26.'sı ise habersizlikten katılamadıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ

"Sosyal beceriler ve program dışı etkinlikler bağlamında görme engelli yükseköğretim gençliği ve bu gençliğin üniversitelerde karşılaştığı sorunlar" konulu bu çalışmada aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

Örneklem Grubunu Tanıtıcı Özellikler:

Örneklem grubunun yarısından fazlasını erkek öğrencilerin oluşturduğu, (% 76.1), yaş değişkeni açısından bu öğrencilerin 20-21 ve 24 yaş üzerinde bulunduğu, medeni durum bakımından öğrencilerin çoğunluğunun bekâr olduğu (% 92,5), fakültelere göre öğrenci dağılımının Ankara Hukuk Fakültesi dışında ortalama bir değer gösterdiği ve öğrencilerin Sosyal Bilimler ağırlıklı bölümlerde okudukları, sınıf değişkenine göre örneklem grubunun daha çok I. sınıfta yoğunlaştığı (% 34.3), üniversite bulunma yılı olarak bu öğrencilerin ikinci sınıfta yoğunlaştığı, "İl" bazında bakıldığında öğrencilerin yarısından fazlasının Ankara'da okuyan öğrenciler olduğu (% 65,7), "oturulan yer" bakımından bu öğrencilerin büyük çoğunluğunun üniversite yurtlarında barındıkları (% 44.8), "cinsiyet-oturulan yer açısından bakıldığında hem kızların hem de erkeklerin çoğunluğunun yurtlarda barındıkları, öğrencilerin çoğunluğunun burs ve kredi, harçlık olarak geçimlerini sağladıkları "aylık gelir" in en çok yiyeceğe harcadığı, "ders çalıştıkları yerin" çalışma salonu olduğu gözlenmiştir.

Örneklem Grubunun Üniversiteye Girme ve Tesislerden Yararlanması:

Örneklem grubu, üniversiteye girme ve tesislerden yararlanma bakımından ele alındığında şunlar söylenebilir:

Görme engelli öğrencilerin üniversiteye girme isteklerinde "bir meslek sahibi olmak (% 82,1)", "kişiliği ve bağımsızlığı kazanmak (% 77.6)" ve "statü (%56.7)" ilk üç neden olarak sıralanmıştır. Okudukları üniversiteyi seçme nedenleri olarak da "daha iyi eğitim vermesi (% 53.7)", "mezunların iş bulma olanaklarının yüksek olması (% 49.3)"ve prestij (% 41,8) ilk sıralarda yer almıştır.

Okudukları bölümü ise "kazancı yüksek olması (% 83.6)", "aile ve çevre baskısı (% 53.7)", "puanın o bölümü tutması (% 37.3)", gibi nedenlerle seçtikleri gözlenmiştir. Öğrencilerin okudukları alanı "mezuniyette yapacağı iş (% 40.3) bakımından "çok iyi" tanıdıkları gözlenmiştir. Bu da gençlerin geleceklarine ilişkin bilinçli seçimler yaptıklarını göstermektedir. Görme engelli

öğrencilerin genelde okudukları bölümün yönlerini pek fazla tanımadıkları, yalnız, bölümlerindeki öğrencileri "oldukça" (% 49.3) iyi tanıdıkları söylenebilir. Genelde bilgi alışverişini "arkadaşları" vasıtasıyla yaptıkları için bu sonuç beklenen bir sonuçtur. Görme engelli öğrencilerin kendilerini doğrudan ilgilendiren sınav yönetmeliği, kayıt-kabul işleri yönetmeliği, disiplin, burslar ve yardım, yatay geçiş, sağlık, kültür ve spor gibi yönetmelikleri "biraz" tanımaları, bu öğrencilerin bilgi edinek için farklı iletişim organlarına başvurduklarını, sözel iletişim kaynaklarından bilgilendirildiklerini göstermektedir.

Üniversitedeki hizmet birimlerinden kafeterya ve kantinlerin, çok yararlanan birimler olduğu görülmektedir. Öğrencilerin üniversitelerdeki kütüphanelerden genel olarak yararlanmadıkları gözlenmiştir. Bu sonuç, üniversitelerdeki kütüphanelerin görme engelli üniversite öğrencilerine uygun teknolojik bir donanıma sahip olmamasından, bu kütüphanelerin çağdaş kütüphanecilik anlayışına uygun bir yapılanma içinde bulunmasından ortaya çıkmış olabilir.

Görme engelli öğrencilerin üniversite bilgisayar merkezinden hiç yararlanmadıkları gözlenmiştir. Bilgisayar donanımını görme engelli öğrenciler de düşünülerek planlama, bu gençlerimizin çağdaş üniversiteli öğrenciler arasında yerlerini almalarını sağlayacaktır.

Görme engelli öğrencilerin üniversitelerdeki çeşitli spor tesislerinden de yararlanmadıkları gözlenmiştir. Neden olarak da "tesis yetersizliği (% 20.9)", "alışkanlık olmayışı (% 17.9)" ve "ders yoğunluğu (% 16.4)", gösterilmiştir. Öğrencilerin üniversite sağlık merkezi birimlerinden hiç yararlanmadıkları, soruyu cevapsız bırakarak neden göstermedikleri gözlenmiştir.

Program Dışı Etkinlikler ve Boş Zamanı Değerlendirme

Örneklem grubunu oluşturan görme engelli öğrencilerin üniversitedeki çeşitli kollara ya da kulüplere katılıp katılmadıkları incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun bu tür etkinliklere katılmadıkları (% 25.4), habersiz oldukları gözlenmiştir. Bu sonuç Paykoç ve Aksu'nun (1986) Beydoğan (1994)'ın ve Ragosta(1987)'nin bulgularıyla tutarlıdır. Sosyal etkinliklere katılma açısından bakıldığında öğrencilerin çok azının (% 6.0) bu tür etkinliklere katıldığı, çoğunun ise biraz katıldığı gözlenmiştir. Öğrenciler, sosyal etkinliklere katılmama nedenine ilişkin soruyu cevapsız (% 28.4) bırakmışlardır. Öğrencilerin bir kısmı ise "haberleri olmama'yı katılmama nedeni olarak göstermişlerdir.

Danışmanlarla, arkadaşları ile, üniversite personeli ile, karşı cinsle iletişim kuramadıklarını dile getirmişlerdir. Öğrenciler insan duyarsızlığı, "değer verilme" gibi kavramlarla sorunu duygusal boyutta ele almaktadırlar.

"Üniversitenin fiziksel yapısı" bir diğer sorundur. Üniversite içinde ders çalışmak için mekân eksikliği, sınıfların çok kalabalık oluşu, üniversite yol güzergâhının görme engelliler dikkate alınmadan düzenlenmesi gibi sorunlar, öğrenciler tarafından güçlük yaratan durumlar olarak dile getirilmiştir.

Ekonomik sorunlar ise görme engelli öğrencilerin önemli bir diğer sorunudur. Genelde bursla geçimlerini sağlamaya çalışan öğrencilerin böyle bir sorunu güçlü hissetmeleri doğal bir sonuç olarak görülebilir.

Bir başka sorun ise "sınav sistemi"ne ilişkin sorundur. Sınavlarda sürenin kısıtlı oluşu, yazma sorununun bulunması, sınav yerlerini bulmada güçlük çekilmesi, sınavların çoğunun sözlü olması, sözlü sınavlarda 50'şer puandan 2 soru sorulması, "sınav sistemi" içinde karşılaşılan sorunlardan bazılarıdır.

Ulaşım, rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeyde olmaması, görmeyenlere yönelik sosyal etkinliklerin az oluşu, bu etkinliklerin genelde ulaşım saatlerinde oluşu, öğrenim kalitesinin düşük oluşu görme engelli öğrencilerin dile getirdikleri diğer sorunlardır. Bu sorunlara "evi özleme" gibi duygusal boyut da eklendiğinde sorunların, bu öğrenciler için daha da ağırlaştığı söylenebilir.

Görme engelinin yaratmış olduğu sorunlara bir de araştırma ile saptadığımız eğitim sorunlarının eklenmesi görme engelli üniversite öğrencilerimizi sorunlar yumağı haline getirmekte, onları içlerine dönük, bunalımlı kişiler yapmaktadır.

Öğrencilerimizin bazı soruları cevapsız bırakarak tepkisiz kalmaları onların bu sorunların ağırlığı altında ezildiğini de göstermektedir. Bu öğrencilerimizin program dışı çeşitli kültürel etkinliklerde görev alarak sosyal becerilerini geliştirmeleri, kendilerine güvenmelerini sağlayacaktır. Buna ODTÜ Dostluk ve Dayanışma Topluluğu bir örnek teşkil edebilir. Görme engelli öğrencilerden oluşan bu topluluğun etkinlikleri, görme engelli öğrencilerin kendilerini "ifade ettikleri" çalışmalarıdır. ODTÜ üniversite yönetiminin görme engelli bu öğrencilere sağladığı imkanlar (en önemlisi de mekân) yeterli olmakla birlikte örnekleme dahil diğer üniversiteler ile karşılaştırıldığında (BÜ hariç) gözlenen fark sevindiricidir. Amaç, görme engelli tüm üniversite öğrencilerinin sorunlarına eğilmek olduğuna göre, üniversite yönetimlerinin sorunların çözümüne ilişkin aşağıdaki öneriler doğrultusunda planlama ve çalışma içine girmeleri bu gençlerimize "umut ışığı" olacaktır.

"Boş zamanı değerlendirme" yönünden bakıldığında öğrencilerin çoğu (% 89.6) boş zamanları olmadığını belirtmişlerdir. Boş zamanı değerlendirmede "müzik dinleme" ilk sıraya almaktadır. Bunu sırasıyla "ders dışı kitap okuma (% 32.8), sohbet, dedikodu (%26.9), konferans, seminer, tiyatroya gitme, uyku, dinlenme izlemektedir. Öğrencilerin çoğunun (% 59.7) günde 7-8 saat uydukları gözlenmiştir.

Görme Engelli Öğrencilerin Alışkanlıkları

Görme engelli öğrencilerin uyuşturucu kullanma bakımından çoğunun (% 92.5) hiç uyuşturucu kullanmadıkları görülmektedir. Fakat çok az (% 4.5) olmakla beraber "biraz" uyuşturucu kullanan öğrencilerin bulunması da düşündürücüdür. Karşı cinsle çıkma ya da flört konusunda ise öğrencilerin çoğunun (% 62.7) karşı cinsle çıkmadıkları, karşı cinsle arkadaşlık kurmada "tanıma"ya önem verdikleri görülmüştür. Karşı cinsle arkadaşlık kurmada neye önem verildiği sorusuna çoğunluğunun cevap vermemesi de ilginçtir. Karşı cinsle arkadaşlık kurmama nedeni olarak da ilk sırada cevap vermeyen öğrenci çoğunluğu yer almaktadır. Bunu "diğer" cevabını verenler izlemekte, üçüncü sırada ise "dini inanç" gelmektedir. Tekrar üniversiteye girme şansı olma durumunda ise öğrencilerin çoğu "aynı üniversiteyi seçerdim" cevabını vermişlerdir. Bu da öğrencilerin çoğunluğunun okuduğu üniversiteden memnun olduklarını göstermektedir. Bunu % 26.9 oranla "Bir oranla başka üniversiteye giderdim" diyen öğrenciler izlemektedir. Bu da bir kısım öğrencilerin okudukları üniversiteden çeşitli nedenlerle memnun olmadıklarını göstermektedir. "İl" bazında bakıldığında Ankara'daki üniversitelerde okuyan ve başka üniversiteye giderdim diyen görme engelli öğrencilerin oranı İstanbul'dakilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Görme engelli öğrenciler kendilerini "insan ilişkileri" açısından ve sosyal etkinlikler açısından olumlu ve başarılı görmektedirler. Cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında ise kız öğrencilerin erkeklere nazaran kendilerini insan ilişkileri açısından daha olumlu ve başarılı gördükleri söylenebilir.

Üniversite Öğrencisi Olarak Karşılaşılan Sorunlar

Üniversite öğrencisi olarak karşılaşılan en önemli sorunların başında "ders çalışma" sorunları gelmekte, bunu sırasıyla "iletişimsizlik", "ekonomik sorunlar", "fiziksel yapı", "sınav sistemi", "ulaşım", "sosyal etkinliklerin az oluşu", "eğitim kalitesi", "rehberlik hizmetlerinin yetersiz oluşu", "gelecekte iş bulma", "ev özlemi" izlemektedir.

"Ders çalışma sorunu" kapsamına kitap okuyamama, kaynak yetersizliği sorunları alınmıştır. Üniversite kütüphanelerinde görme engelli öğrenciler için braille yazılmış kaynakların bulunmaması, kütüphanelerin görme engelli öğrencilere uygun teknolojilerle donatılmaması temel sorunu oluşturmaktadır. Ders çalışma sorununa "cinsiyet" açısından bakıldığında sorunun kız ve erkek öğrenciler için aynı derecede önem taşıdığı görülmektedir. "İl" bazında bakıldığında ise Ankara'daki üniversitelerde bulunan görme engelli öğrencilerin ders çalışma sorununu daha fazla yaşadıkları gözlenmektedir.

ÖNERİLER

"Sosyal etkinlikler ve program dışı etkinlikler bağlamında görme engelli öğrenciler ve üniversitelerde karşılaştıkları sorunlar" konulu çalışmada gözlenen sorunların çözümüne ilişkin aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

1) Görme engelinden dolayı "ders çalışma sorunu"nu yaşayan öğrenciler için üniversite kütüphanelerinde acilen aşağıdaki yapılanmalara gidilmesi,

a - Edward (1986)'ın belirttiği gibi New York'ta Adelphi üniversitesinde geliştirilen "kaset programı"na benzer bir konuşan kitaplığın tüm üniversite bünyesindeki kütüphanelerde oluşturulması,

b - Pek çok karmaşık görevleri kolaylaştıran teknolojinin görme engelli öğrencilerin iş dünyasına açılmalarında etkisi büyük olacaktır. Bu nedenle üniversite kütüphanelerinin "optik okuyucu", "bilgisayar" gibi araçlarla donatılması (Jones; 1987, Moore, 1985).

c - Görme engelli öğrenciler bilgi gereksinimlerini elde etmede okuyuculara bağımlı kaldıklarından, üniversitelerin kütüphaneleri bünyelerinde - Boğaziçi Üniversitesinde örneği bulunan- "öğrenci asistanlığı" kurumunun oluşturulması,

d - Görme engelli öğrencilerin üniversite kampusunda bir araya gelebilecekleri ortak bir mekan ayrılması (ODTÜ Kütüphanesindeki Braille odası gibi)

2) Üniversitedeki etkinlikleri duyurmak için "Braille"le yazılmış bir "Öğrenci Bülteni"nin yayımlanması

3) Görme engelli öğrencilerin barındıkları yurtlarda öğrencilerin engellerine yönelik düzenlemelere gidilmesi,

4) Çevrelerinden aldıkları uyarılara göre davranan görme engelli öğrenciler için üniversite kampuslarında uygun fiziksel mekanların yaratılması (Merdiven kenarlarına parmaklıklar koyma gibi),

5) "Burs ve kredi yardımı ile geçimini sağlayan görme engelli üniversite öğrencilerine hem yurttan kalma hem de kredi verme gibi kolaylıkların devletçe sağlanması, özel ve gönüllü kuruluşların da teşvik edilerek bu öğrenciler için "özel" bir fon oluşturulması,

6) Sınav sistemindeki sorunları azaltabilmek için Buffalo'daki Yeni Devlet Üniversitesindeki çalışmalar örnek alınabilir. Görme engelli üniversite öğrencilerine sınavlarda yarışmacı dezavantajlarını ortadan kaldırma için "ek zaman" verilmesi, "seçmeli ders olanaklarının artırılması, sözlü sınavlarda fazla soru sorularak ek başarı şansı verilmesi,

7) Sosyal becerileri geliştirecek olan program dışı etkinliklerin görme engelli üniversite öğrencilerine de yönelik olması,

8) Üniversitelerdeki Rehberlik ve Psikolojik Danışma merkezlerine işlerlik kazandırılması,

9) Üniversite yönetimlerinde program dışı etkinliklere önem verilmesi, bu etkinliklerde danışmanlık yapan öğretim elemanlarının program dışı etkinlik programlarını öğrencilerle birlikte geliştirmede ve varılmak istenen hedefleri saptamada doğurguları (implications) gözönünde tutmaları ve bu yönde çalışma yapmaları, görme engelli üniversite öğrencilerinin sosyal gelişimlerinde etkili olacaktır.

Kaynakça

- Beydoğan, Melahat (1994) "Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Etkinlik - Spor - Gençlik Üçgeninde Benlik Dengelenmesi ve Arkadaşlık Gelişim ile ilgili, bir Ön Araştırma", **Çağdaş Eğitim**, 195, 24-30.
- Büyükkurt, B. Güzin (1994), "Sosyal Beceriler ve Program Dışı Etkinlikler Bağlamında Görme Engelli Yükseköğrenim Gençliği ve Bu Gençliğin Üniversitelerde Karşılaştığı Sorunlar", Yayınlanmamış Araştırma, ODTÜ, Ankara.
- Dündar, Halil (1985), "Yükseköğretim Gençliğinin Sorunları" **Gençliğin Eğitimi ve Sorunları**, TED Yayınları, 234-250.
- Edwards, Rita (1986). "A Response to the Special Needs of Visually Handicapped Social Work Students at Adelphi University". **The Leona Zaslöwsky Memorial Tape Library** (Paper presented at the meeting of the Council of Social Work Education).
- Erwin, E. J. (1993). "Social Participation of Young Children with Visual Impairments in Specialized and Integrated Environments," **Journal of Visual Impairment and Blindness**, 138-142.

- Gökçe, Birsen (1976) "**Gecekondulu Gençliği**" H.Ü. Yayınları, 15.
- Jones, Joan (1987) "Identification of Topics for a Faculty Resource Guide for Adaptive Testing of Student with Disabilities", **Curriculum and Program Planning Seminar**, Ed. D. Practicum Nova University.
- Moore, Mary W. (1985) "Versabraille Application for Blind Secondary and College Students" **NVH-Quarterly**, 29, 3, 18-24.
- Orhon, Emel Pamir (1981) **Sakatların Rehabilitasyonu ve Eğitimi**, DPT.
- Özgür, İskender. "Görme Özürlülerin Personel Sorunları" **Çukurova Üniversitesi Dergisi**.
- Özsoy, Yahya (1981). "Sorunlu Çocuğun Eğitimi - Sorunlu Çocukların Eğitiminde Özel Eğitim İnkeleri Açısından Yaklaşım", **Eğitim ve Bilim**, 6, 33, 25-28.
- Paykoç, F. M. Aksu (1986). **ODTÜ Campusunda Gençlik ve Sorunları**, ODTÜ-Ankara.
- Ragosta, Marjorie (1987) "College Admissions Policies and Handicaped Youth" **Final Report Educational**.
- Singleton, W. T. (1983) **Social Skills**, MTP Press Limited Boston.
- Skellenger, AC, Hill and Hill E. (1992). The Social Functioning of Children with Visual Impairments in SC Odom SR McConnell and MA McEvoy (Eds) **Social Competence of Young Children with Disabilities** (pp. 165-188) Baltimore, MD = Paul H. Brooks.
- Solar, Ali (1985) "Özürlü Gençliğin Sorunları," **Gençliğin Eğitimi ve Sorunları**, TED yayınları, 251-258.
- Whitworth, Jerry (1993). "Special Education. An Overview", **The Clearing House**, 66, 33.